

odjel za slikarstvo 1928 (Lj. Babić, V. Becić). Studirao povijest umjetnosti i glazbe u Parizu (H. Foçillon, Ch. Diehl). Povremeno radio kao učitelj crtanja u priv. internatu u St. Mauru na Marni kraj Pariza. U to vrijeme nastaju prvi eksperimenti s dječjim crtežima, a izlagao je i zbirku crteža francuske djece. Prvi put izlaže na II. izložbi »Zemlje« u Parizu 1931. God. 1939. u Zagrebu predaje na Obrtnoj školi, a 1949–74. profesor je na Arhitektonskome fakultetu. Vodio je odjel za scenografiju na Akademiji kazališne umjetnosti u Zagrebu.

Njegovo se slikarstvo potvrđuje već u »zemljaškom« razdoblju. U crtežima iz toga doba zaokupljen je protuklerikalnim temama (*Majka Božja od zdravlja*, 1932; *U crkvi*, 1939) i zapisima iz gradskog ambijenta (*Na ulici*, 1931; *U slastičarnici*, 1933; *Žena s djetetom u naručju*, 1945). U tim crtežima u središte pozornosti stavlja građansko društvo, komentirajući ga diskretnom satirom (*Politikanti*, 1934). Njegovo slikarstvo nije tematski određeno već ga potiče događaj i njime pobuđene emocije, stilski na rubu figuracije i apstrakcije. Poslije rata približava se nadrealizmu (*Iz života kukaca*, 1954; *Osakačene lutke*, 1961; *Maneken za istraživanje posljedica radijacije*, 1964). Krajem 50-ih godina u tragu franc. nadrealista sa suprugom M. Ehrlich započinje ciklus crteža *Le cadavre exquis*, a nadrealistička poetika obilježje je Tompina slikarstva i 80-ih godina (*In memoriam Meret Oppenheim*, 1985; *Goetheov čarobnjak na šetnji*, 1986). Od 70-ih godina bio je zaokupljen apstrakcijom (ciklus *Strukturalne kompozicije*).

Kao scenograf pretežno je radio za HNK u Zagrebu (M. Krleža, *Vučjak*, 1950; Eshil, *Agamemnon*, 1952; Ch. Gounod, *Faust*, 1953; M. Krleža, *U logoru*, 1954; W. Shakespeare, *Macbeth*, 1957; I. Zajc, *Nikola Šubić-Zrinski*, 1962; L. Pirandello, *Tako je ako vam se čini*, 1977; W. Shakespeare, *Otelo*, 1984), a radio je i scenografije za crtane filmove te u Kazalištu lutaka u Zagrebu. Bivio se dekorativnim slikarstvom (zidne slike u Gradskom podrumu u Zagrebu), intarzijom (Matica hrvatskih obrtnika u Zagrebu), keramikom i sitnom plastikom. Pisao o lik. umjetnosti i dječjem lik. izražavanju.

Samostalno je izlagao u Zagrebu (1961, 1981, 1982, 1983 — s M. Ehrlich), Ljubljani (1961) i Splitu (1976).

BIBL.: *Maurice Utrillo*, Obzor, 1925, 236; *Groteskno u likovnoj umjetnosti*, Novosti, 1926, 298; *VII. Međunarodni trijenale pozorišne scenografije i kostimografije* (katalog), Novi Sad 1984; *Povodom dva stoljeća nastave crtanja — o dječjem crtežu*, Bilten Saveza likovnih pedagoga Hrvatske, Zagreb 1. IV. 1987.

LIT.: *Ž. Grum*, Suvremena hrvatska umjetnost — poslijeratni period (katalog), Beograd 1967. — *I. Zidić*, Nadrealizam i hrvatska likovna umjetnost (katalog), Zagreb 1972. — *M. Čekić*, Zagrebačke lutke i lutkari, Prolog, 1975, 23–24. — *V. Maleković*, Ekspresionizam i hrvatsko slikarstvo (katalog), Zagreb 1980. — *Z. Tonković*, Kamilo Tompa (katalog), Zagreb 1981. — *Ž. Koščević*, Tendencije avangardi u hrvatskoj modernoj umjetnosti 1919–1941 (katalog), Zagreb 1983. — *Z. Rus*, Apstraktna umjetnost u Hrvatskoj, I, Split 1985. — *A. Celio-Cega*, Scenografija Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu 1945–1967, Zagreb 1985. — *M. Baričević*, Povijest moderne keramike u Hrvatskoj, Zagreb 1986. — *G. Gamulin*, Hrvatsko slikarstvo XX. stoljeća, II, Zagreb 1988. — *M. Baričević*, Kamilo Tompa, Zagreb 1990. Ma. B.

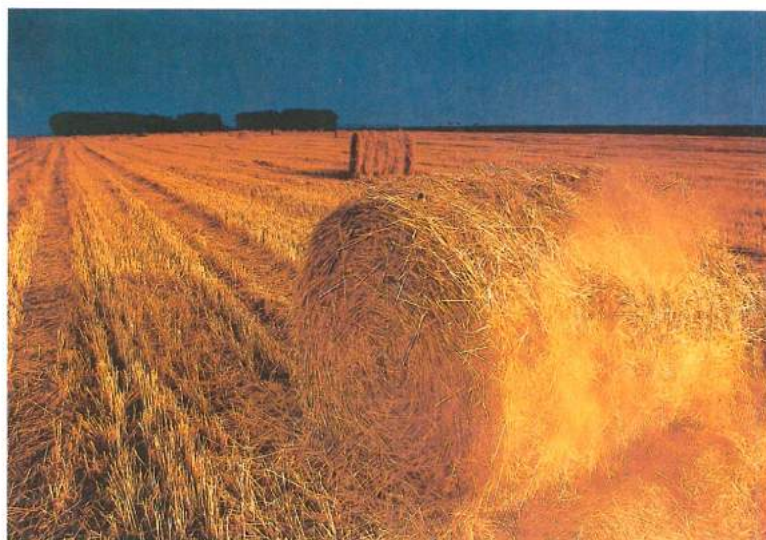
TON, Ivan Antunov, venec. zvonoljevač (XVI. st.). Zajedno s bratom Krstiteljem Antunovim salio je više zvona u okolici Dubrovnika: veliko zvono dominikanske crkve na Lopudu (1592), dva zvona za župnu crkvu u Lopudu (1597. i 1598) te zvono gradskoga sata u Stonu (1598). S Franjom Anticom iz Lastova izradio je zvona za župnu crkvu u Novigradu (1591) i crkvu Sv. Ivana u Šibeniku, a s bratom za crkvu Sv. Jurja u Pagu (1600).

LIT.: *K. Dočkal*, Naša zvona i njihovi ljevaoci, Zagreb 1942. — *L. Beritić*, Frano Antica Lastovac, Prilozi — Dalmacija, 1954, str. 89. N. B. B.

TONČIĆ, Kamilo, građevinski inženjer (Zadar, 28. X. 1878 — Split, 29. VI. 1961). Visoku tehničku školu završio u Beču. U razdoblju 1910–25. utemeljitelj i ravnatelj Obrtničke škole, Graditeljske i umjetničke škole te Srednje tehničke škole u Splitu. Bivio se skupljanjem i proučavanjem dalm. folklor. God. 1910. osniva Etnografski muzej, poklanja ga 1927. općini i postaje njegov ravnatelj. Osnivač je i ravnatelj Galerije umjetnina (1931–41) te organizator i inspektor Banovinske poslovnice, koja je unapređivala domaću radinost u Dalmaciji i Bosni. Kao graditelj slijedi bečku secesiju (O. Wagner); u tom je stilu projektirao Sumporno kupalište (1903) i Narodni dom (1908) u Splitu te dvije građevine u Zadru.

LIT.: *J. Barać*, Inž. Kamilo Tončić, Novo doba, 3. XI. 1938. — *I. Esih*, Inž. Kamilo Tončić, Slobodna Dalmacija, 3. XI. 1953. — *N. Božanić-Bezić*, Prilog proučavanju secesije u Splitu, Peristil, 1965–66, 8–9. — *D. Kečkemet*, Inž. Kamilo Tončić, Slobodna Dalmacija, 7. VIII. 1976. — *S. Piplović*, Kamilo Tončić, Split 1991. D. Kt.

TONKOVIĆ, Marija, povjesničarka umjetnosti (Rijeka, 14. V. 1949). Diplomirala je 1976. i magistrirala 1994. na Filozofskome fakultetu u

M. TOPIĆ, *Krajolik*

Zagrebu. Od 1978. kustosica, od 1994. muzejska savjetnica u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu gdje je i voditeljica zbirke fotografije. Bavi se hrv. fotografijom XIX. i XX. st. Glavna je autorica izložbe i kataloga »Fotografija u Hrvatskoj 1848–1951« (1994).

BIBL.: *Juraj i Karlo Drašković kao fotografi* (katalog), Zagreb 1985; *Damir Fabijanić* (katalog), Zagreb 1988; *Riječko vježbanje fotografije u europskim relacijama*, u monografiji: *Arte miracolosa*. Stoljeće fotografije u Rijeci, Rijeka 1995. R.

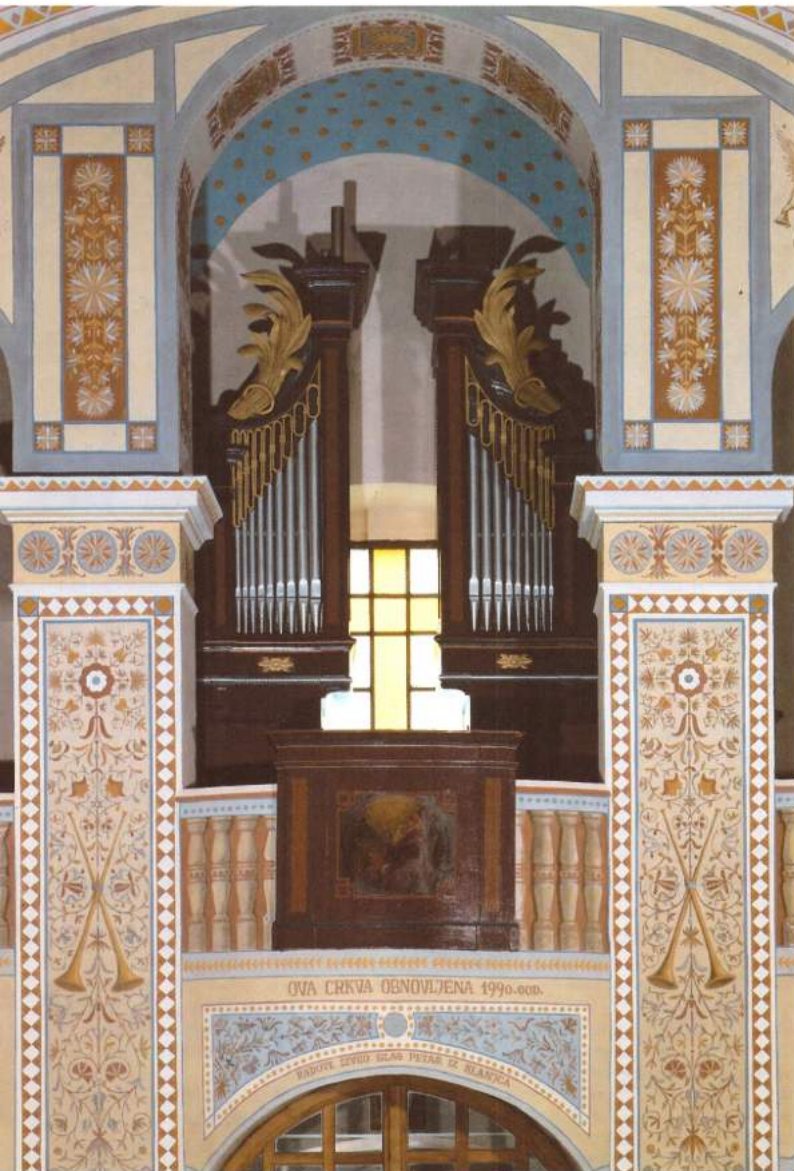
TONKOVIĆ, Zdenko, povjesničar umjetnosti (Zagreb, 12. II. 1940). Diplomirao na Elektrotehničkom (1962) i Filozofskom fakultetu u Zagrebu (1968). Istražuje hrv. umjetnost XX. st., autor je monografija, predgovora u katalogima te važnih problemskih, monografskih i retrospektivnih izložaba. Suraduje u stručnoj periodici, dnevnom tisku i na HRT-u.

BIBL.: *Kameni mozaici Otona Glihe*, ŽU, 1972, 18; *Kazališni scenograf Ljubo Babić*, Prolog, 1974, 21. — *HDLU — počeci* (katalog), Zagreb 1975; *Osamdeset i četiri godine Ljube Babića*, ŽU, 1975, 22–23; *Autoportret u novijem hrvatskom slikarstvu* (katalog), Osijek 1977; *Grupa hrvatskih umjetnika 1936–1939* (katalog), Zagreb 1977; *Vladimir Udatny* (katalog), Zagreb 1978; *Mrtva priroda u novijem hrvatskom slikarstvu* (katalog), Osijek 1979; *Vaništa — crteži*, Zagreb 1979; *Antun Masle* (katalog), Zagreb 1979; *Mladen Veža* (katalog), Zagreb 1980; *Galerija Bol*, Bol 1981; *Lik i figura u novijem hrvatskom slikarstvu* (katalog), Osijek 1981; *Oton Gliha* (katalog), Zagreb 1982; *Antun Mezdjić* (katalog), Zagreb 1982; *Pavao Perić* (katalog), Zagreb 1983; *Josip Vaništa*, Split 1983; *Prepoznavanje Otona Glihe*, u monografiji: *Gliha*, Zagreb 1983; *Vladimir Becić* (katalog), Zagreb 1984; *Uz ilustracije Mladena Veže*, u katalogu: *Mladen Veža. Ilustracije i oprema publikacija 1933–1983*, Zagreb 1985; *Slavko Kopač* (katalog), Zagreb 1986; *Milan Steiner* (katalog), Zagreb 1987; *Vladimir Becić*, Zagreb 1988; *Ivan Tišov* (katalog), Osijek 1988; *Oton Gliha* (katalog), Zagreb 1989; *Aspekti angažmana u hrvatskoj likovnoj umjetnosti*, u katalogu: *Pobuna hrvatskog pučanstva u okolici Broda 1935*, Slavonski Brod 1991; *Kromatske fantazije Ljube Babića*, u katalogu: *VII. akvizicije* (1984–1990), Osijek 1991; *Kosta Angeli Radovani: Medalje 1942–1992* (katalog), Varaždin 1992; *Josip Vaništa*, Zagreb 1993; *Uz novog Bičanića, njegove reljefe i kipove* (katalog), Zagreb 1993; *Grupo de los Tres* (katalog), Madrid 1995. R.

TOPIĆ, Ante (Mimara), skupljač umjetnina i slikar (Korušca, Dalmatinska zagora, 7. IV. 1898 — Zagreb, 30. I. 1987). God. 1918. u Rimu studira slikarstvo kod A. Mancinija i restaurira umjetnine. Skupljanjem umj. djela bavi se od 1921. Boravi u Parizu, Berlinu, Tangeru, Salzburgu i Zagrebu, poslije II. svj. r. savjetnik je pri Jugoslavenskoj vojnoj misiji u Berlinu i Münchenu. Radio je na restituciji hrv. i jugosl. kulturnih dobara. Skupio je umj. zbirku od nekoliko tisuća predmeta iz različitih razdoblja, od prapovijesti do XX. st. Stotinjak djela darovao je Strossmayerovoj galeriji HAZU u Zagrebu. Posebnom darovnicom iz 1972. poklonio je hrv. narodu zbirku od 3650 umjetnina, koja je 1987. smještena i izložena u zgradi bivše gimnazije na Trgu F. D. Roosevelta u Zagrebu, preuređenoj u stalno sjedište Muzeja »Mimara«. U sklopu muzeja djeluju multimedijски i prodajni centar.

LIT.: *Lj. Gašparović i V. Zlamalik*, Odabrana djela iz Zbirke Ante Topić Mimara (katalog), Zagreb 1969. — *V. Kusin*, Mimara, Zagreb 1987. — Muzej Mimara, vodič po zbirkama, Zagreb 1988. — *C. Fisković i T. Lukšić*, Muzej Mimara — zbirka umjetnina Ante i Wiltrud Topić, Zagreb 1989. Ž. Sa.

TOPIĆ, Marin, fotograf (Osijek, 12. IX. 1956). Završio Elektrotehničku školu i započeo studij prava. Fotografijom se bavi od 1976. Istančanim kadriranjem snima gradske arhitektonske ukrase i urbane prizore te krajolike. Izdao fotomonografije *Osijek*, 1990; *Uvijek Osijek*, 1992; *Skriveni grad* (s Mladenom Radićem), 1993; *Osijek in Topić*, 1994; *Slavonija i Baranja* (sa Z. Makovićem), 1995. Bavi se grafičkim oblikovanjem. — Samostalno

TOPUSKO, orgulje u crkvi Sv. Marije, djelo P. Pumpa iz 1860 (uništene u ratu 1991)

izlagao u Osijeku, Valpovu, Bjelovaru, Murskoj Soboti, Piranu, Zagrebu, Aachenu, Kölnu, Hamburgu i Bassanu del Grapi.

K. Ma.

TOPLJAK, Pero, naivni slikar (Đurđevac, 8. I. 1948). Po zanimanju je zemljoradnik. Prve slikarske upute dobiva 1965. od I. Tomerlina. U početku slika pod utjecajem glavnih predstavnika hlebinske škole (I. Generalić, I. Večenaj, M. Kovačić). Poslije 1968. intenzivnije se bavi crtežom. Zatvorenom linijom karikira lica ili prikazuje skupine ljudi u kraljiku (*Veselo selo*, 1969). U svojim prizorima povezuje realistično promatranje s naivnom fantastikom hlebinskoga kruga (*Jesen na selu*, 1975). — Samostalno je izlagao u Đurđevcu, Zagrebu, Hlebinama, Koprivnici i Splitu. LIT.: V. Crnković, Pero Topljak, Zagreb 1972. — G. Gamulin, I pittori naïfs della scuola di Hlebina, Milano 1974. — V. Crnković, Pero Topljak — grafički listovi, perocrtaji, serigrafije 1968 — 1978 (katalog), Zagreb 1978. — D. Feletar, Mijo Kuzman, Petar Topljak (katalog), Koprivnica 1979. — J. Baldani, Pero Topljak (katalog), Zagreb 1987. R.

TOPOLOVAC, selo na Savi I od Siska. Sklop vlastelinskoga dvorca s gospodarskim zgradama obuhvaća pet kasnobarokno-klasicističkih objekata: jednokatni dvorac s arkadama u prizemlju, tornjem na krovu, natpisom o gradnji (1831) i grbom Tome Keglevića Bužimskoga; dvije stilske jednokatnice; staju s klasicističkim stupovima; veliko četverkatno skladište s izvanrednim drvenim arhit. konstrukcijama (1824). Uz čitav sklop (sada poljoprivredno dobro) nalaze se ostaci parka.

A. Ht.

TOPOLJE, predjel u selu Kovačiću uz izvor rijeke Krke. Tu je pronađena ostava eneolitičkih bakrenih sjekira, brončanodobni skeletni grob s bogatim priložima i kaciga grčko-ilir. tipa. Na brijegu *Gradina* su ostaci utvrđena prapov. naselja. Površinski nalazi rim. keramike pokazuju da se tu živjelo i u ant. doba. U podnožju Gradine, sa S strane, pronađeno

je veliko groblje iz rim. doba s mnogobrojnim i raznovrsnim grobnim priložima (oruđe, oružje, fibule, keramičke i staklene posude, novac). Na Gradini je možda bilo liburnsko naselje *Kurkum*. Na vrhu brijega postojala je jaka srednjovj. kula čiji su ostaci gotovo uništeni.

LIT.: W. Butler, Burgwälle in Norddalmatien. Bericht römisch-germanischen Kommission, 1932. — Isti, Bronzefunde aus Norddalmatien..., Prähistorische Zeitschrift, 1933, 21. — I. Marović, Bakrene sjekire u prethistorijskoj zbirci Arheološkog muzeja u Splitu, VjAHD, 1953. — M. Nikolanci, Dodatak grčko-ilirskim kacigama u Dalmaciji, ibid., 1960, 62. — Š. Batović, Problemi prapovijesti kninskog područja, Radovi. Filozofski fakultet — Zadar, 1972, 10. — M. Zaninović, Kninsko područje u antici, Arheološki radovi i rasprave, VII, Zagreb 1974. Z. Gu.

TOPOLJE, selo u Baranji. U selu je crkva Sv. Marka iz doba baroka (poslije produljena) s djelomično očuvanim namještajem. Između Topolja i Gajića, uz stari rukav Dunava, stoji barokna crkva Sv. Petra s polukružnim svetištem; uz skladno raščlanjeno pročelje prigrađen je trijem. Crkvu je 1722. dao podignuti princ Eugen Savojski na spomen pobjede nad Turcima; posvećena je 1744. Barokni gl. oltar od ružičastoga baranjskoga mramora stradao je u II. svj. r. U crkvi ima više nadgrobni ploča (najstarija iz 1721).

LIT.: A. Horvat, Pregled spomenika kulture u Baranji, Urbanizam i arhitektura, Zagreb 1951, 5—8, str. 64 i 91. — Horvat — Matejčić — Prijatelj, Barok. A. Ht.

TOPONOMASTIKA, znanost o značenju i podrijetlu imena mjesta. Među toponime se ubrajaju nazivi ljudskih naselja (zaselaka, sela, gradova) i različitih formacija kopnenih i vodenih površina (brda, humaka, dolina, polja, klanaca, rijeka, šuma, jezera, mora, otoka, poluotoka, kanala). Označujući trajne zemljopisne pojedinosti, jezična vrela toponima čuvaju često i tragove nestalih naroda i kultura.

Mnogi su toponimi samo opći zemljopisni naziv primijenjen na određenu posebnost (Rijeka, Jezero, Župa, Potok, Grad); neki toponimi pripadaju stranome, često i izumrlome jeziku (Budva, Cavtat, Pag); drugi potječu od slav. riječi koje su danas zastarjele ili su promijenile značenje (Osoje, Nerezine, Peč, Ostrov). Golem je broj toponima nastao po sličnosti koju neki zemljopisni oblik pokazuje s dijelom tijela, životinjom ili građevinom (Bok, Zub, Kruna, Šilo, Kobila), ili su pak proistekli iz legendi i narodne mašte (Baba, Kum, Igman).

Za kulturnu su povijest osobito važni toponimi koji čuvaju sjećanje na nestale građevine-spomenike (Mostine, Crkvine, Kula), te toponimi sa svetačkim imenima (Sv. Vid, Sv. Klara, Sv. Anton), jer su obično vezani uz postojeće ili nestale crkve, i to vjerojatno župne. Neki su zanimljivi po svojem jezičnom obliku jer odaju starinu ili pak jezično stapanje domaćih i stranih riječi — Sutivan, Stivan (Sv. Ivan), Stomorica (Sancta Maria), Sukošan (Sanctus Cassianus). Uspomena na crkv. posjede su toponimi Opatija, Kloštar, Biskupija, Remete.

Niz toponima potječe iz doba kada su naše krajeve naseljavali drugi narodi ili su trag tuđinske vladavine. Predindoeur. ilirsko-keltsko ili grč. jezično podrijetlo pripisuje se npr. toponimima: Vis (Issa), Zadar (Jadera), Korčula (Korkyra), Dunav (Danubius). Najviše starih neslav. naziva potječe iz lat. i romanskoga jezika: Kornat (Coronata), Silba (Silva), Ston (Stagnum). Poneki toponim potječe i iz razdoblja mlet. vladavine: Boka (Bocca), Valun (Valone), Punat (Punta). Toponomastički tragovi tur. vlasti su tur. toponimi: Sarajevo, Odžak, Han, Čitluk. Iskonsko praslav. podrijetlo pokazuju toponimi koji su slični onima u drugim slav. zemljama, kao i nazivi krajeva koji su nekoć bili slavenski: Bistrica, Odra, Morava, Luka, Starigrad, Hum.

LIT.: P. Skok, Studije iz ilirske toponomastike, GZMBIH, 1917—1919, 29—31. — H. Krahe, Die alten balkanillyrischen geographischen Namen, Heidelberg 1925. — A. Mayer, Studije iz toponomastike rimske provincije Dalmacije, VjAHD, 1929. — P. Skok, Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima. Toponomastička ispitivanja, I—II, JAZU, Zagreb 1950. — Ž. Muljčić, Toponomastičke dileme, Godišnjak Centra za balkanološka ispitivanja ANUBIH, 1970, 5. — P. Šimunović, Toponimija otoka Brača, Supetar 1972. — D. Rendić-Miočević, Lika i japodska antropomska tradicija, u knjizi: Arheološka problematika Like, Split 1975. — M. Šuić, Antički grad na istočnom Jadranu, Zagreb 1976. — S. Čače, O stratifikaciji prapovijesnih toponima i njihovu odnosu prema arheološkoj građi na istočnoj jadranskoj obali, Materijali, XII, Zadar 1976. — M. Kozličić, Ptolomejevo viđenje istočne obale Jadrana, VjAHD, 1980. — Isti, Prvotna simbioza Romana i Hrvata u svjetlu toponimije, Rasprave zavoda za jezik, 1985, 10—11. J. Bil.

TOPUSKO, naselje i termalno lječilište II od Karlovca. Tu je postojalo naselje već u rim. doba (Ad Fines?); iz toga razdoblja potječu sedam žrtvenika boga Silvana, ara boga Mitre, miljokaz, keramika, novac (Muzejska zbirka u Topuskome). Naselje se u sr. vijeku zvalo *Toplica*. — Od 1192. spominje se crkva Sv. Marije, a od 1211. samostan cistercita koje je kralj Andrija II. pozvao iz opatije Clairvaux u Francuskoj. Od čitavoga sklopa opatije očuvale su se samo ruševine monumentalnoga gotičkoga